



Sámegielat oahppamateriálaid buvttadanplána válgabadjái 2013 - 2016

Sámegielat oahppamateriálaid buvttadeami várás stáhta bušehtas lea miedihuvvon manjmuš jagiid áigge sullii **290 000 euro**. Dálá dárbbuid ektui mearreruhta ii vástit duodalaš materiáladárbbu ja guovddáš mihttomearrin válgabajis lea *bajidit mearreruđa dássái, mii buorebut vástida lassánan oahppamateriáladárbbu*. Anár-, nuorta- ja davvisámegielat materiálaid ráhkadeami várás sierra skuvlendásiide dárkkuhuvvon **stáhtadoarjaga seahťa bajidit 1.000.000 euroi**, nu mo sámediggi árvala cealkámušastis ealáskahttinbargojoavkku evttohusas.

Materiálaid jerran lea lassánan sámegielat **oahpahusa lassáneami mielde ja dađe mielde go oahpahus lea šaddan mánggabealágabbon**. Erenoamážit anársámegielat oahpahus lea lassánan sierra oahppoávdnasiin ja luohkkádásiin ja maiddái anársámegiela vieris giela oahpahus lea lassánan. Vuordimis lea, ahte nuortasámegielat ja nuortasámegiela oahpahus lassánit giellabeassedoaimma boadusin. Ođđa oahpahusvuogit dego gáiddusoahpahus ja ođđa oahpahusneavvut bidjet hástalusaid maiddái buot sámegielaide materiálaid buvttadeapmái.

Sámegielat oahppamateriálaid buvttadeapmi stáhta doarjaga hága lea veadjemeahttun daningo sámegielat materiálat vuvdojuvvojit uhccán. Oahpahusministeriija leage mearrádusaidis bokte vásttolaš sámegielat oahppamateriálaid buvttadeami resurssain Suomas.

Oahppamateriálaid válmmašteami ulbmilin sisdoalu dáfus lea buktit ovdán, nannet ja ovddidit sámegielaide ja -kultuvrra. Kultuvrra oahpahussisdoaluin váldojuvvojit vuhtii sihke **árbevirolaš ja dálá sámekultuvra**. Materiálat galgetge **doarjut, seilluhit ja ovddidit sámekultuvrra ja -giela**.

Oahppamateriálaid válmmašteami vuodđun leat **oahppoplánat**. Bárrásiin leat ođadeamin oahppoplánaid vuodustusaid, mat váldojuvvojit atnui čakčat 2016. Oahppoplánaid vuodustusaide geahččaluvvojit fidnet sisdoalloollisvuodát, mat leat dehálaččat sámegiela ja -kultuvrra dáfus. Gielddaid ja skuvllaid sámegiela ja -kultuvrra ođđa oahppoplánaid ráhkadettiin viggamuššan lea ovttaš gielddaguin beivet ja ovddidit sámegiela ja -kultuvrra oahpposisdoaluid ođaduvvon oahppoplánaid vuodustusaid mielde.

Ekonomalaš ja olmmošresurssaid vátnivuoda geažil stuorámuš oassi dálá **oahppamateriálain leat jorgaluvvon suomagielat materiálain**. Ulbmilin lea lasihit iežas materiálaid buvttadeami ja áiggiid mielde luohpat jorgaluvvon materiálaid ráhkadeamis. Erenoamáš fuopmášupmi giddejuvvo jorgaleami oktavuodas **giellagáhttemii ja terminologijabargui**. Ulbmilin lea bálkkáhit **iešguđege sámegiela várás ovtta giellabargi** materiálaid ráhkadan-, giellagáhtten- ja terminologijabarguide. Materiálaid giellagáhtten- ja terminologijabarguide geahččalit fidnet lasseresurssaid davviriikkalaš giellaguovddášfitnu bokte. Anár- ja nuortasámegielaide giellagáhtten sáhtta dáhphuvvat goittotge muhtin muddui materiála-

bargguid oktavuodas. Giellagáhtten- ja terminologijabargguid olis bargat ovttas gielladoaimmahagain ja maiddá Giellagasinstituhtain.

Materiálat ráhkaduvvojit **davvi-, anár-, ja nuortasámegillii**. Ulbmilin lea gokčat buot skuvlendásiid sámezielaid oahpahusa materiáladárbbuid. Erenoamážit nuortasámegiela bokte leamaš váttis gávdnat olbmuid, geain livččii doarvái buorre nuortasámegiela girjjálaš máhttu. Mihttomearrin leage ovddidit nuortasámegiela girjjálaš dáidduid ja gávdnat lassebargiid materiálad ráhkadeami várás. **Bálkkáhuvvo uhcimustá okta davvi-, anár- ja nuortasámegiela materiálabargi.**

Ráhkaduvvojit **eatnigiela ja eatnigielat oahpahusa materiálat ja sámeziela vieris ziela materiálat**. Materiálat buvttaduvvojit álgooahpahas gitta logahaga ja ámmátlaš skuvlejumi dárbbuid várás. Vejolašvuodaid mielde ráhkaduvvojit rávisolbmuid skuvlejumi materiálat. Materiálad ráhkadeamis váldjuvvojit vuhtii oahpahusa dárbbut, olmmošlaš resurssat ja eará erenoamáš sivat, mat dagahit dihto materiálad ráhkadeami hohpolažžan dahje áigejuvdiin. Erenoamáš fuopmašupmi giddejuvvo **gáiddusoahpahusa** materiálad ráhkadeapmái. Vigga- muššan lea čuovvut eará **digitálamateriálad** degomat digitálagirjjiid ovdáneami ja buvttadit dáid materiálad. Resurssaid mielde viggat buvttadit maiddá iešguđetlágan **oahpahasplánat ja -prográmmat** ja eará sámezielat oahpahusa ja oahppanbirrasa doarju materiálad. Eatnigiela oahpahas várás doarjut **sámezielat girjjálašvuoda** almmuheami nu, ahte miđihit ruhtadeami sámezielat mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda várás ja maiddá nu, ahte jorgaluvvojit nuoraid girjjálašvuoda (riikkaidgaskasaš) klassihkkarat ja nobelgirjjálašvuoda. Ráhkaduvvojit **duoji** materiálat vuolleskuvladássái.

Oahppamateriálad ráhkadeami dehálaš **ulbmilin lea seailuhit sámeziela ja -kultuvrra eallin ja rikkisin boahhte buolvvaide**. Materiálad terminologija ja ziela vehkiin mánáin leat bargoneavvuid iežaset ziela bajásdoallamii ja ovddideapmái dálá servodaga siste. Ovdáneaddji sámeservodat dárbbáša zielaš ovdáneami várás nu rikkis ja nana vuoda go beare vejolaš. "Giellameaštáriid" ziela ja duodječeahppiid dáidduid digitálaš vurkkodeapmi ja fállan oahpahusa geavahussii leage hui mávssolaš sámeziela ja -kultuvrra oahpponeavvun. Ziela ja kultuvrra vurkkodeapmi dahkkojuvvo ovttas Sámeradioin, Siiddain ja Giella-gasstituhtain ja eará doaimmiiguin. Mihttomearrin lea fidnet maiddá boares arkiivabáttiid digitálahámis sámeoahpahusa geavahussii.

Oahppamateriálad ráhkadeamis giddejuvvo erenomaš fuopmašupmi davvi-, anár- ja nuortasámegiela vuoddoahpahusa ja logahaga eatnigiela oahppamateriálad buvttadeapmái. Vuoddoahpahusa ja logahaga lohkanávdnasiid materiálat jorgaluvvojit ja heivehuvvojit sámegillii. Sámeziela (sámeziella vieris giellan) materiálat ráhkaduvvojit vuoddoahpahusa ja logahaga várás buot sámezielaide. Maiddá gáiddusoahpahusa várás buvttaduvvojit oahppamateriálat sierra oahppoávdnasiid várás oahpahusa dárbbuid mielde. Duoji materiálat ráhkaduvvojit vuolleskuvlla várás ja ámmátlaš skuvlejumi várás.

Dárkilut evttohus sierra oahppoávdnasiid ja luohkkadásiid várás ráhkaduvvon materiálain lea **mildosis 1**.

Vuodskoohopahus (DSG) Perusopetus (PS)**Ovđaskuvla materiála**

-iesráhkaduuvvon materiála / isetehtyđ mat. (bargojoavku/työryhmä)

Eatnigiella/Äidinkieli:

- 2.lk ođaeapmi/ uudistaminen
3. ođadeapmi / uudistaminen
7. - 9. lk materiaalit

Lohkanmateriála/lukemistomateriála

-maidat jorgalemin heivvolaš grjijid/ myös kaantámállá sopivia kirjoja

Sámegiella vieris giellan / saame vieraana kielenä

- 2 - 4 lk grjeráiddu / kirjasarja
- 5 - 6 lk lasseharj -tjeitnab. / lisáh. +áámitteet (Oainnus 5,6)
7. - 9lk. materiálah/materiaalit

Oskkoldat / Uskonto

Oskkoldatráiddu ođadeapmi- oahppoplánaid ođastus:

- 1 - 4 ođda grjijjuusi kirja (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)
7. - 9. hárejuusat / harjoitukset (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)
- eallinoaidnu / elämäntutkimustieto (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)

Matematiikka / Matematiikka

-iskosat, oahpahedđi grjijit, lassegihppagat, neahhta, heajos...

- 7 - 9lk: 1 oassi nohkan / 1 osa loppunut (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)

Fy-Ke

7. - 9.lk materiálat / materiaalit (**dárbbu mieide/ tarpeen mukaan**)

Birasoahppa / Ympäristöoppi

-sámebirasi guoski materiálat ráhkadeapmi/

saamelaisympäristöön sopivien materiaalien valmistaminen

-oahpahedđi materiálat dehálaččá/opettajan materiaalit **tarkkila**

7. - 8.BI lk dárbu ođadit / tarve uudistaa (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)
7. - 9. GE ođadan dárbu/ tarve uudistaa (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)

Eangalasqiella / Englanti

-ii vuoruhuvvo / ei priorisoida

Ruotaqiella/ Ruotsi

-ii vuoruhuvvo / ei priorisoida

Historjá-Servodat / Historia - yhteiskuntatieto

Jorgalusat/käännökset. Äigemátki málimmi historjá /

Äigemátki Suoma historjá (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)

7. - 9.lk Horisonta (*oahppoplánaođastus/ ops uudistus)

-sámi servodaga grji / saamelaisyhteisöä

kásittelevä materiáali (Kati Eriksen, **neahhtamateriálan/ nettimateriáalina**)**Oahppi rávvven/LOPO**

-ii vuoruhuvvo / ei priorisoida

Duodji / Käsityö

-ráhkaduuvvo vuolleskuvla duoji materiála / valmistetaan alakoulun duodjin materiaali

Vuáđumáttáhtás (ASG) Perusopetus (IS)**Ovđaskoovlá materiáa/ Esikoulun materiaali**

-iesráhkaduuvvon materiála / isetehtyđ materiáali/ jieš rahtum materiáali

Eenikiella/ Äidinkieli

- Aabis
2. lk eenikiella
3. lk eenikiella
4. luoká eenikiella
5. luoká eenikiella
6. luoká eenikiella

Sámikiella nubben kielän/ Inarinsaame vieraana kielenä

- 4 - 6 lk ráđdu/sarja
- 7 lk
- 8 - 9 lk

Pirasoahppa, Biologia já Eennámtiätu/ Ympäristöoppi, biologia, maantieto

7lk biologia já eennámtiätu / biologia ja maantieto

- 8 -9 lk. biologia já eennámtiätu / biologia ja maantieto

Oskoldáh/ Uskonto

- * 1-6 uđadem/ uudistus (**mátiáhtásvuávámij uđadem**)

- * 7 - 9 lk. táárbu miel/ tarpeen mukaan

Historjá/ Historia

- * 5-6 lk

- * 7 - 9 lk táárbu miel/ tarpeen mukaan

Eres amnáseh/ Muut aineet

- mátiáhtástile já táárbu miel/ opetusfilanteen ja tarpeen mukaan

Tveiji

- rahtoo vyeliškoovlá tveiji materiáa / valmistetaan alakoulun duodjin materiaali

Vuáđmáhtáhtás (NSG) Perusopetus (KS)**Ovđaskuvla materiála**

-iesráhkaduuvvon materiála / isetehtyđ mat.

Jie nñkiöll / ÄidinkieliÁppes ođasmathtin / Aapinen uudistaminen
* 2 - 6 lk**Ympäristöoppi**

- * 1 - 6lk

Vee res kiöll / Vieraana kielenä:

- 2 - 6 lk. materiálat / materiaalit

Jee res materiáa/ Muut oppiaineet

Oskkoldat / Uskonto 1 - 6

Kollepant / Kultapanta

Lávlagrji / Laulukirja

Tueiji

- valmistetaan alakoulun 'tueij'-materiaali

AV-materiaal

- lyhytfilmit (kalastus, nekostus, ...)
- kertomusnauhat, kuuntelu-keskustelutehtäviä
- Neella määtt / Peukaloisen retket
- e-grji Toivo West materiaalin kaantáminen koltansa

Vuoddoahpahuš (DSG) Perusopetus (PS)

Govvidandáidut/ Kuvaamataito:

- ii vuoruhuvvo/ ei priorisoida

Musiikka / Musiikki

- 1 - 2 lk musiikkigirji (Nuotat ja sámit Heavdni- ja Juhca julla CD:aide)
- 3 - ... bargoavvku plánet ja ráhkadit materiála
- * Juoigangirji: gaskan/ kesken

Ruovttudoallu / Kotitalous

- ii vuoruhuvvo / ei priorisoida
- doahpagat ja sámit / kásiiteet ja sanastot

Dearvasvuodadiehtu / Terveystieto

- ii dárbu odadit / ei tarvetta uudistaa
- terminologia

Lihkadeapmi / Liikunta

- doahpagat / kásiiteet

AV-ja eará materiálat / AV -ja muut mat.

- mánaid filmmat / lasten filmmit
- dihtorspealut-programmat / peilt-ja ohjelmat
- *Niis Holgersson filmaráidu davvi- ja nuortalašgillii. /
- *Niis Holgersson filmisartja pohjois-ja inarinsaameksi.
- * filmmaid digitaliseren/ filmmaid digitalisoainti

Logahat (DSG) Lukio (PS)	Luvvátah (ASG) Lukio (IS)	Lookkiškooul (NSG) Lukio (KS)	Ámmátias skuvlejupmi (SOG) Ammatillinen koulutus
Eenikielá/ Áidinkieli	Luvvátah (ASG) Lukio (IS) Nubben kielán / Vieras kiel	Lookkiškooul (NSG) Lukio (KS) viers giela materiálat / vieraan kielen materiaalit	Ámmátias skuvlejupmi (SOG) Ammatillinen koulutus Eatnigiela / Áidinkieli - logahaga/ ámmátias skuvlejupmi materiálat / lukio-ammatillinen k. - gielladuktusmateriálat / kielitukintomateriálat - sátnelstut / sanastot - virtuaalimateriálat gáiddoso. várás / virtuaalim. etäopetusta varten - sámeradio materiálat ávkkást. / samiradion mat. hyödyntäminen - oahpaheaddjiid iežas materiálat / opettajien omat materiáalit - dála neahtamat. ávkkástallan / nykyisten nettimat. hyödyntäminen
Studeantačálloset –grijjás Girjiasvuohta	B2-luvvátáh (ovttas 8-9) B3 -luvvátáh Eenikielá materiálah	viers giela materiálat / vieraan kielen materiaalit	- logahaga/ ámmátias skuvlejupmi materiálat / lukio-ammatillinen k. - gielladuktusmateriálat / kielitukintomateriálat - sátnelstut / sanastot - virtuaalimateriálat gáiddoso. várás / virtuaalim. etäopetusta varten - sámeradio materiálat ávkkást. / samiradion mat. hyödyntäminen - oahpaheaddjiid iežas materiálat / opettajien omat materiáalit - dála neahtamat. ávkkástallan / nykyisten nettimat. hyödyntäminen - gielladuktusii ráhkkanahtti mat. / kielitukintoon valmistavat mat. - sátnelstut ámmátias skuvleju. / ammatillisen koulutuksen sanastot - videot (omd. sogsakk mediainnija ráhkkavideot ...) - guldalanhárjehusat váilot Cealkke dearvvuodaid -ráiddus
Nubbim/ Bx giellani: Cealkke dearvvuodaid 5 - 8			Nubbim giellan / Vieraana kielenä - Cealkke dearvvuodaid -ráidu / Cealkke dearvvuodaid -sanja - virtuaalimateriálat (omd. e-skuvia) / virtuaalimateriálat (esim. e-skuvia) - oahpaheaddjiid iežas materiálat / opettajien omat materiáalit - dála neahtamat. ávkkástallan / nykyisten nettimat. hyödyntäminen - gielladuktusii ráhkkanahtti mat. / kielitukintoon valmistavat mat. - sátnelstut ámmátias skuvleju. / ammatillisen koulutuksen sanastot - videot (omd. sogsakk mediainnija ráhkkavideot ...) - guldalanhárjehusat váilot Cealkke dearvvuodaid -ráiddus
Eará oahppooávdnasa/ Muut aineet: Biologija 2 (bakkolas gurssat) / Biologija (pakolliset kurssit) Geografija 2 / Maantieto 2 Historjá 4 / Historia 4 Sámehistorjá - materiála / Saamen historia Servodatiehtu 2 / Yhteiskuntatieto 2 Oskkoldat 3 / Uskonto 3 Dearvvusvuodadiehtu 1 / Terveystieto 1 Psykologija 1 / Psykologia 1 Filosofija 1 / Filosofia 1 Oahppi rávven 1 / Opillaan ohjaus 1 Fitnolašvuohia 1 / Yrittäisyys 1 Fysiikka 1 / Fysiikka 1 Kemilija 1 / Kemia 1 Riikkaidgaskasavuohia / Kansainvälisyys Ealliroaidnu / Elämäntutkimustieto Matematiikka / Matematiikka Diehtotekniikka 3/ Tietotekniikka 3 Musihka / Musiikki Lihkadeapmi / Liikunta Govvidandáidda /Kuvataide Eangalasiella / Englanti Ruotagiella / Ruotsi Ruoššagiella / Venäjä			Duodji / Saamen käsityöt - digitála materiálat / digimateriáalit - oahpaheaddjiid iežas materiálat / opettajien omat materiáalit - ámmátias sátnelstut / ammatilliset sanastot Luonddueatáhusat / Luontaistalous - boazodoalu materiálat davvinnikkalacčat / porotalouden mat. yhteisöpoljoismasesti - mašinnaid divvun, dikšun ja geavaheapmi / koneiden korjaus, huolto ja käyttö - suvdilis ovdáneami materiálat / kestävän kehityksen materiáalit - ámmátias sánit / ammatilliset sanastot Dáilodoallu / Kotitalous - árbevirolaš borramuškuolvrra mat. / perinteisen ruokakulttuurin mat. - sátnelstut / sanastot Media - opetusmateriáali Sosiála- ja dearvvusvuoda s./ Sosiáli- ja terveydenh. ala - boarrásiid dikšumii guoski mat. / vanhusten hoitoon liittyvät materiáalit - mánaid dikšunmateriálat / lastenhoidon materiáalit - earát sosiálasuorggi mat. / muut sosiiaalialan materiáalit
Terminologijajallistut materiálaide / Terminologialistat materiálaide			Sámi govva- ja filbmavuorká: - Appes govat - doaimangovat, dovddut, buorastahttin, dáiki, eallit, luondu, bikkasat, ... - luftenbáiki, prentervejolašvuohia - oanehis filmmat, main jietna/ jávohis filmmat kultuvri ja eallimii guoski doaimmain - sámeradio arkivamateriálat ja dáidda laktáseaddji hárjehusat